

УДК 351: 364

*В. В. Сиченко,
д. держ. упр., завідувач кафедрою менеджменту організацій
Дніпропетровський державний аграрний університет
О. О. Сиченко,
к. е. н., доцент кафедри маркетингу
Дніпропетровський державний аграрний університет*

ІНТЕГРАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОКТРИНИ В ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ ЄВРОСОЮЗУ

V. Sychenko,
Dr. in Public Administration, Head of organizational management Dnepropetrovsk State Agrarian University
O. Sychenko,
Ph.D. of Economics, assistant professor of marketing, Dnepropetrovsk State Agrarian University

INTEGRATION STRATEGY IMPLEMENTATION OF THE SOCIAL DOCTRINE OF THE STATE
POLICY OF THE EUROPEAN UNION

У статті визначено базові принципи проведення державної соціальної політики, які висуває інтеграційна стратегія Європейського Союзу, в частині впровадження його соціальної доктрини; виділено умови, які забезпечують тип організації суспільного життя, характерний для Європейського Союзу.

In the article the basic principles of the social policy, which promotes the integration strategy of the european Union, in terms of its social doctrine; emphasis conditions, which provide the type of organization of public life, characteristic for the European Union.

*Ключові слова: соціальна доктрина, державна соціальна політика, Європейський союз.
Key words: the social doctrine, social policy, EU.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Зростаюча за своїм значенням участь держави і комунальних структур в організації та фінансуванні як інновацій, так і нових форм навчання означає, що роль приватного капіталу в забезпеченні конкурентоспроможності скорочується, а суспільства в цілому зростає. Конкурентоспроможність поступово починає прямо залежати від форми організації суспільного життя, від системи цінностей, що превалюють в суспільстві. У Євросоюзі, наприклад, справедливо вважають, що його основним ресурсом є "добре навчене, чітко орієнтоване і легко адаптується, активне населення" [1, с. 232].

Інвестиції в розвиток людських ресурсів, у підвищення їх якості через освітні програми дозволяють помітно зменшити масштаби соціально незахищених груп населення ЄС. Податкові пільги надаються не тільки інноваційним венчурним підприємствам, технопарків і технополісів, а й тим компаніям, які здійснюють освітні програми для свого персоналу. Діють також знижки з прибуткового податку для тих фізичних осіб, які продовжують освіту і підвищують кваліфікацію протягом всієї своєї трудової біографії.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Визначення оптимальних шляхів проведення соціальних реформ і розробки інноваційних моделей соціальної політики відображено в працях таких провідних вчених, як А. Александровой, А. Базилука, В. Василенка, М. Волгіна, Д. Галлера, І. Григи, О. Дація, М. Корецького, Б. Надточія, І. Рудкевич, Б. Річмана, Т. Семигіна, Й. Хендшеля, П. Таундсена, О. Яременка та інших. Науковою спільнотою створене значне науково-теоретичне та методичне підґрунтя стосовно розв'язання прикладних завдань соціальної політики, проте значна частина проблемних питань цієї багатогранної теми потребує докладнішого опрацювання.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті визначено дослідження впровадження соціальної доктрини інтеграційної стратегії Європейського Союзу в галузі визначення базових принципів проведення державної соціальної політики, які висуває інтеграційна стратегія Євросоюзу, та виділення умов, що забезпечують тип організації суспільного життя, характерний для Європейського Союзу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стійкість розвитку в довгостроковій перспективі базується на інвестиціях в інновації та людські ресурси, на використанні людського капіталу (який стає все більш значущим чинником виживання на міжнародних ринках), що без сильної соціальної політики є недосяжним. Так, Україна в період 1990 років продемонструвала неможливість економічного зростання в умовах зниження соціальних стандартів. Оскільки при цьому у значної частини населення одночасно скорочується сукупний попит, і зменшується економічна мотивація до праці.

Тип організації суспільного життя, характерний для ЄС, можливий при дотриманні ряду умов:

— всі системи народного господарства орієнтовані, на економічне зростання, центр (його роль може виконувати держава та / або інтеграційне об'єднання) формує конкурентне економічне середовище, законодавчо встановлюючи правила для господарських суб'єктів і контролюючи макроекономічні пропорції; пріоритет віддається розвитку ресурсів, які залежать від суспільства (нові технології в промисловості, інформатиці та освіті, інноваційній сфері, якісний розвиток людського капіталу через освіту, охорону здоров'я та соціальні програми); підвищується ступінь захисту природних джерел добробуту шляхом включення витрат на екологічні заходи в витрати виробництва;

— соціальне партнерство, дійсно, ефективно, якщо владні структури відчують свою залежність від виборців, якщо представництво різних інтересів на різних рівнях прийняття рішень не обмежується декларуванням позицій, а реально призводить до виробленні рішень на основі консенсусу. Звичайно, для цього необхідні політична культура, висока активність професійних об'єднань і окремих громадян, що дозволяє основним соціальним партнерам повністю усвідомити законні інтереси один одного і знаходити розумні компроміси на основі взаємності [2, с. 104]. Поодиначим, але переконливим прикладом є захист європейським законодавством соціальних прав робітників, легально прибули з третіх країн, оскільки воно виходить з рівності прав на отримання соціальних благ, з необхідності їх надання на не-дискримінаційній основі по відношенню до повноправним громадянам ЄС;

— високий рівень обґрунтованості рішень, прийнятих Євросоюзом. Їх інноваційний характер забезпечується глибокою концептуальною та інформаційною підготовкою, продуманістю організаційної процедури.

У результаті інтеграційна стратегія ЄС стає, дійсно, взаємно виробленою стратегією. Євросоюз переорієнтовується на більш рівномірний розподіл можливостей соціальної адаптації; на активні дії на ринку праці з розширення зайнятості шляхом якісного поліпшення освіти і професійної підготовки відповідно до концепції навчання протягом усього життя [3, с. 72].

Інтеграційна стратегія Євросоюзу, частиною якої є його соціальна доктрина, визначає принципи проведення соціальної політики. А саме:

— підтримка досягнутих соціальних стандартів: приватні підприємці Євросоюзу прийняли рішення про те, що отримання переваг в конкурентній боротьбі за рахунок зниження соціальних стандартів неприпустимо, оскільки суперечить основним цілям їх об'єднання в інтеграційний союз, таким чином, ЄС відмовився від безумовного дотримання одного з основних постулатів ринкової економіки — вільної конкуренції на користь регульованої конкуренції; подібна коригування ринкових механізмів і вільного ціноутворення в ЄС спрямована не тільки на захист соціальних завоювань, але і на підтримку малого та середнього бізнесу, окремих галузей промисловості, які страждають від структурної кризи, і сільськогосподарських виробників;

— компліментарність — цей принцип належить до загальних постулатів політики Європейського Союзу, відповідно до нього на рівні співтовариства здійснюються тільки ті заходи, які не можуть бути виконані на національному рівні: комунітарна політика є продовженням національних дій;

— вироблення соціальної політики на основі гуманізму — даний принцип проявляється у пріоритетній підтримці найбільш вразливих соціальних груп, забезпечення рівності прав і можливостей чоловіків і жінок не тільки на ринку праці, але і в суспільному житті, у турботі про соціальної адаптації осіб з обмеженою працездатністю; протидія маргіналізації та соціального відторгнення виявляється через допомогу, адресовану безпосередньо тим групам населення, які схильні до ризику хронічного безробіття;

— компенсація несприятливих для окремих категорій населення наслідків інтеграційних процесів ЄС; Євросоюз через Європейський соціальний фонд з перших своїх кроків розробляє і реалізує програми в інтересах тих соціальних груп, які зіштовхуються з необхідністю зміни професії, місця проживання або роботи, викликані структурними зрушеннями в ході реалізації інтеграційних заходів або через технологічних змін;

— соціальна і економічна конвергенція; функціонування в рамках Євросоюзу спеціальних фінансових структур (Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський інвестиційний банк, аграрний фонд ФЄОР, Фонд згуртування та ін.) дозволяє поступово скорочувати розриви в рівнях економічного і соціального розвитку між країнами і регіонами, забезпечуючи переваги відстаючими;

— встановлення мінімальних соціальних стандартів — в національних системах соціального забезпечення зберігає свою автономність, але оскільки об'єднання ринків потенційно створює загрозу соціального демпінгу, через що Євросоюз зафіксував у своїх програмних документах принцип збереження вже досягнутих в тих чи інших країнах-учасницях соціальних стандартів; політика ЄС не поширюється на регулювання всіх аспектів національної соціальної політики, загальні норми ЄС визначають лише мінімальні соціальні стандарти (вперше вони були зафіксовані в загальному вигляді в Соціальній хартії 1989 р. і включають в гарантований режим праці та відпочинку, максимальну тривалість робочого тижня і тощо), нижче яких національні уряди країн-членів зобов'язуються не опускати ступінь соціального захисту; досягнуто, також угоду про те, що національне соціальне законодавство повинно орієнтуватися на досягнення високого рівня соціальної підтримки, проголошений принцип справедливої оплати праці та гідного пенсійного забезпечення, достатніх для підтримки достойного стилю життя;

— організація соціального діалогу на рівні ЄС — програмні документи Євросоюзу передбачають обов'язкове проведення консультацій як з національними органами, так і з партнерами по соціальному діалогу, який розвивається у відповідності до Угоди про соціальну політику 1997 р., укладеним спочатку 11 країнами-членами ЄС (Велика Британія приєдналася до нього на п'ять років пізніше), що додається до Договору про Євросоюз (Маастрихт, 1992 р.), яке повністю увійшло в Амстердамський договір; соціальні переговори розглядаються як важливий механізм доповнення та зміцнення інституту демократії;

— інформаційна забезпеченість і колегіальна підготовка рішень у соціальній сфері — рішення в галузі соціальної політики під ЄС приймаються на основі об'єктивної соціально-економічної інформації; реалізації конкретних соціально-економічних заходів, як правило, передують інформаційні програми, що забезпечують збір і аналіз чисельних даних, що характеризують дійсне становище в відповідній області, зачепленої будь-якої соціальної програмою (інформаційні програми EURES, TESS, RETRA та

ін.); прийняття рішень на вищих щаблях ієрархії Євросоюзу передують ретельна підготовка законопроектів Комісією ЄС (вони проходять стадію широкого обговорення відповідними інститутами), а також консультації з основними соціальними партнерами;

— забезпечення зайнятості — найважливіший пріоритет політики ЄС; одним з головних напрямів не тільки соціальної політики ЄС, а й інтеграційної стратегії в цілому є розширення зайнятості за рахунок створення нових робочих місць, підтримки малих та середніх підприємств, інвестицій в розвиток людських ресурсів за допомогою вдосконалення освіти і навчання, забезпечення їх доступності для всіх громадян Євросоюзу; підтримуються інновації в сфері професійної підготовки і нетрадиційних форм зайнятості; зайнятість забезпечується в рамках моделі інтенсивного економічного розвитку: підтримуються інноваційні інвестиції, венчурний бізнес, проводяться заходи з подолання структурних криз і поступового поліпшення ситуації в економічно депресивних регіонах, крім того, підвищення зайнятості сприяють гнучкі методи організації праці, нестандартні форми зайнятості (часткова і тимчасова зайнятість та ін.), а додаткові робочі місця виникають завдяки підвищенню ступеня захисту навколишнього середовища; єдиний ринок праці розглядається як передумова і складова частина єдиного внутрішнього ринку ЄС, вільної міграції робочої сили в рамках ЄС все ще заважають відмінностей в правилах надання соціальної захисту, тому підвищення географічної та професійної мобільності робочої сили в рамках Євросоюзу передбачає створення універсальної системи соціального забезпечення, а також посилення взаємодії у сфері підготовки кваліфікованих кадрів; трудящі в ЄС мають рівний ступінь соціального захисту незалежно від статусу підприємства, а незайняті одержують соціальну допомогу; справжньому об'єднанню ринків праці сприяє Європейська служба зайнятості в співробітництві з національними бюро;

— поділ фінансової відповідальності за роботу підприємств, в тому числі через участь у прибутках, між адміністрацією та трудящими; ЄС підтримує участь трудящих в розподілі фінансових результатів, діяльності тих підприємств, на яких вони працюють; він має безліч форм: від різноманітних схем участі в розподілі прибутку до придбання акцій підприємств;

— забезпечення основних соціальних прав і свобод, в тому числі прав на створення профспілок, проведення переговорів з адміністрацією і укладення колективних трудових угод, організацію страйків і отримання об'єктивної інформації з питань забезпечення зайнятості; свобода створення професійних об'єднань і право на укладення колективних договорів були зафіксовані в Соціальній хартії; досягнення соціального консенсусу розглядається як передумова стійкості економічного зростання, право на страйк та участь у переговорах із соціальними партнерами, включаючи право консультування з комунітарними органами Європейського Союзу з питань соціальної політики, визнається на всіх рівнях ведення соціального діалогу; передбачається право трудящих на отримання інформації про серйозні зміни в технології виробництва, які можуть істотно вплинути на зайнятість, а також право на інформацію про майбутні злиття підприємств, якщо існує небезпека скорочення зайнятості;

— гарантія прав на поліпшення виробничого середовища, на охорону здоров'я та забезпечення безпеки на робочих місцях — документи ЄС фіксують право на інформацію про виробничі ризики, на поліпшення умов життя, праці та навколишнього середовища;

— недопущення дискримінації трудящих за статевовіковою ознакою з урахуванням особливих інтересів жінок, людей похилого віку, дітей, переноситься зі сфери ринку

праці на забезпечення рівності можливостей реалізації особистості не тільки в праці, але й в житті в цілому, включаючи надання жінкам можливостей поєднувати материнство з кар'єрою і участю в суспільному житті; зафіксовано право людей похилого віку на отримання до моменту виходу на пенсію коштів, достатніх для підтримання досягнутого рівня життя, а також необхідної медичної та соціальної допомоги, захищаються права дітей та підлітків, передбачається можливість, отримання ними обов'язкового шкільного освіти;

— підтримка юридичних норм, вироблених міжнародними організаціями, що діють в соціальній області, Євросоюз розділяє ті соціальні принципи і норми, які були висунуті міжнародним товариством у питаннях соціального захисту підлітків та молоді; у питанні рівності прав жінок і чоловіків акцент організаціям, наприклад, МОП, і спрямований на усунення різких соціальних контрастів, характерних для слабо і середньо розвинених в економічному відношенні країн.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Принципи соціальної політики Євросоюзу, прямо випливають із сутності прийнятої ним доктрини, узгоджуються із загальною інтеграційною концепцією і з концепцією соціально орієнтованого ринкового господарства.

Тип організації суспільного життя, характерний для ЄС, можливий при дотриманні таких умов, як: орієнтація на економічне зростання, формування конкурентного економічного середовища, пріоритетність розвитку суспільних ресурсів, соціальний діалог і партнерство, високий рівень опрацювання рішень.

Базовими принципами проведення соціальної політики, які висуває інтеграційна стратегія Євросоюзу, в частині його соціальної доктрини, є: підтримка досягнутих соціальних стандартів, компліментарність, гуманізм, компенсація несприятливих для окремих категорій населення наслідків інтеграційних процесів, соціальна і економічна конвергенція, встановлення мінімальних соціальних стандартів, організація соціального діалогу, інформаційна забезпеченість і колегіальна підготовка рішень у соціальній сфері, забезпечення зайнятості, поділ фінансової відповідальності за роботу підприємств, забезпечення основних соціальних прав і свобод, гарантія прав на поліпшення виробничого середовища, на охорону здоров'я та забезпечення безпеки на робочих місцях, недопущення дискримінації трудящих, підтримка юридичних норм, вироблених міжнародними організаціями, що діють в соціальній області.

Література:

1. Аверин А.Н. Социальная политика и подготовка управленческих кадров / А.Н. Аверин. — М.: Новая наука. — 2005. — 265 с.
2. Холостова Е.И. Социальная политика / Е.И. Холостова. — М.: МиК. — 2007. — 186 с.
3. Шляхтун П.П. Политология (теория та історія політичної науки) / П.П. Шляхтун. — К.: Либідь, 2002. — 576 с.

References:

1. Averin, A.N. (2005), Social'naja politika i podgotovka upravlencheskih kadrov [Social policy and management training], Novaja nauka, Moskva, Russia.
 2. Holostova, E. I. (2007), Social'naja politika [Social policy], MiK, Moskva, Russia.
 3. Shliakhtun, P. P. (2002) Politologhiia (teoriia ta istoriia politichnoi nauky) [Political science (theory and history of political science)], Lybid', Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 20.09.2013 р.*